

УДК 811. 161. 2' 27

**Витоки сленгової лексики
(на матеріалі тексту С. Жадана «Депеш Мод»)**

Котелевець К.В.

*Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди,
м. Харків, Україна*

Стаття присвячена молодіжній субмові. Автор статті досліджує етимологію молодіжного сленгу в тексті твору молодого українського постмодерного письменника С. Жадана.

Ключові слова: *арго, жаргон, сленг.*

Сучасна лінгвістика виявляє підвищену цікавість до проблеми молодіжного сленгу, але вивчення його і досі залишається в традиційних рамках синхронії. Синхронний аналіз легше здійснити практично – завдяки даним і їх доступності, він простіше підлягає перевірці і версифікації (В.Д. Бондалетов, І.Р. Гальперін, В.А. Хомяков, П.М. Грабовий, С.В.Мартос, Ю.Л. Мосенкіс, Л.О. Ставицька, Н.О. Шовгун). Щодо діахронічного аспекту вивчення сленгізмів, його етимологічного аналізу, то на нього майже не зверталась увага вчених. М.М. Маковський вважає, що виявлення етимології сленгової лексики майже не можливо, особливо зважаючи на те, що сленг ґрунтується на метафорі, гротеску, пов'язаний із якимось тимчасовим явищем або модою [6, с. 40]. За спостереженням Є.С. Отіна, дуже часто буває складно встановити не тільки і не стільки етимологію, скільки етіологію сленгізму – реконструювати причину номінації, прояснити її мотивування [8, с. 9].

Ряд дослідників, займаючись розв'язанням проблеми виникнення сленгової лексики (зарубіжні – Дж. Лайтер, Дж. Коен, Ю.Б. Фоос; вітчизняні – Є.С. Отін, С.В. Пиркало), намагаються простежити динаміку сленгових слів. Дослідження молодіжного сленгу залишається *актуальним*.

Мета наукової розвідки – знайти витоки формування молодіжного сленгу, вживаного в тексті «Депеш Мод» С. Жадана.

Поставлена мета обумовлює такі *завдання*:

- 1) уточнити зміст поняття «сленг»;
- 2) дослідити етимологію окремих лексем молодіжного сленгу із тексту С. Жадана «Депеш Мод».

Незважаючи на активне дослідження сленгу, в сучасній лінгвістиці немає єдиного трактування цього терміна, а також не визначені його специфічні ознаки, які дозволять вирізнити сленг з-поміж інших мовних явищ таких, як арго, жаргон.

Деякі дослідники (Л.О. Ставицька, Ю.Л. Мосенкіс, П.М. Грабовий) не безпідставно вважають принципово важливим провести грань між арго і жаргоном. У цьому випадку вони, як правило, дотримуються думки, що ці терміни відрізняються ступенем

відкритості. Арго – це таємна мова, якою користується члени закритої групи, низи суспільства, а жаргон – атрибут негерметичної групи, це соціальний діалект певної вікової спільноти чи професійної корпорації [9, с. 55].

Жаргон – це напіввідкрита лексико-фразеологічна підсистема, яка застосовується тією чи іншою соціальною групою з метою відособлення від решти мовної спільноти. Жаргонізми – це, як правило, емоційно-оцінні експресивні утворення, серед яких переважають негативні знижені номінації [10, с. 33]. Поняття «жаргон» і «арго», як видно з термінологічних коментарів, історично вказують на обмеженість групи їх носіїв, а також на вузькість семантичного поля лексичних одиниць.

На відміну від арго і жаргону мовне середовище усного спілкування великої кількості людей, яке відрізняється від мовної норми, отримало назву «сленг».

На сьогодні в мовознавстві немає єдиного визначення терміну сленг.

На думку Т. Кондратюк, «сленг – надзвичайно потужна, жива, вільна мовна стихія, що відіграє роль індикатора нашої індивідуальної й соціальної психології [17, с. 3]. Вітчизняний дослідник І.В. Арнольд вказує, що сленг включає лиш розмовні слова та вирази з грубуватим чи жартівливим емоційним забарвленням (неприйнятним) в літературній мові [2, с. 65]. І.Р. Гальперін пропонує розуміти під сленгом той шар лексики та фразеології, який виявляється у сфері живої розмовної мови в якості розмовних неологізмів, які легко переходять у шар загальноприйнятої розмовної літературної лексики [4, с. 107]. Український мовознавець Леся Ставицька тлумачить сленг як практично відкриту мовну підсистему ненормованих, стилістично знижених лексико-фразеологічних одиниць, які виконують, оцінну (звичайно негативну) та евфемістичну функції [10, с. 42]. «Енциклопедія українознавства» пропонує таке трактування сленгу: «Сленг, міський соціолект, виниклий з арго різних замкнених соціальних груп (правопорушників, крамарів, ремісників, в'язнів, бурсаків-учнів, вояків), як емоційно забарвлена лексика низького й фамільярного стилю, поширена серед соціальних низів і певних вікових груп (ремісничої, шкільної молоді) міст» [14, с. 285].

Найбільш повною і прийнятною, з нашого погляду, є дефініція сленгу, запропонована В. Хом'яковим, – «сленг – відносно стабільний для певного періоду, широко розповсюджений та загальнозрозумілий пласт нелітературної лексики і фразеології в середовищі живої розмовної мови, вельми неоднорідний за своїм генетичним складом та ступенем наближення до літературної мови; має яскраво виражений емоційно-експресивний оцінний характер, що часто є протестом – насмішкою над соціальними, етичними, естетичними, мовними та іншими умовностями й авторитетами» [11, с. 8].

Отже, у більшості мовознавців, усталилася думка, що сленг – це емоційно-забарвлена лексика, яка виникає й існує внаслідок установки на інтимний, фамільярно-знижений стиль розмови за соціально-мовної єдності тієї чи іншої групи носіїв. Сленг характерний перш за все для молоді. Цим він відрізняється, з одного боку, від жаргонів, що об'єднують різні категорії мовців за родом занять, захопленнями, суспільним становищем тощо, а з другого – і від арго, яким користуються члени закритої соціальної групи.

Мовна мода покоління зумовлює, в свою чергу, літературну моду, а письменник виступає своєрідним медіатором між живомовною практикою сленговживання свого покоління і літературно-обробленим словесно-художнім масивом, сам виступаючи прецедентом сленгового словника.

Сленг вживається у відносно відкритих соціальних групах молоді, які об'єднані спільними інтересами, звичками, заняттями, соціальним положенням, і його одиниці

часто зустрічаються в текстах сучасних літературних творів. Такі письменники як Юрій Андрухович, Оксана Забужко, Олександр Ірванець, Ірена Карпа, Сергій Жадан, Любо Дереш, Сашко Ушкалов та інші не байдужі до використання сленгів у своїх текстах.

Об'єктом наших лінгвістичних студій не випадково став текст роману «Депеш Мод» Сергія Жадана, який належить до постмодерної течії в сучасній літературі, а відтак активно використовує усталені і зрозумілі в молодіжному середовищі мовні формули спілкування. Роман «Депеш Мод» репрезентує новий літературний напрям, що в останні десятиліття ХХ ст. приходиться на зміну модернізму. Цей напрям є продуктом постіндустріальної епохи, епохи розпаду цілісного погляду на світ, руйнування систем – світоглядно-філософських, економічних, політичних тощо [15, с. 560]. Цілком закономірно, що молодіжний сленг постмодерному дискурсу виконує, перш за все, експресивну функцію, несе певне емоційне забарвлення і визначається здатністю виражати емоційний стан мовця, передавати його суб'єктивне ставлення до предметів і явищ навколишньої дійсності [1, с. 7].

Автор використовує у своєму творі лексеми, які за походженням належать до кримінального жаргону, наприклад: «...воно відразу ж взяло за звичку *обертатись* такими *лажовими* ситуаціями, *згадувати* про які не хочеться, але які *запам'ятовуються* надовго» [5, с. 5] (*лажа* – ‘щось погано зроблене’ [17, с. 177]; *дурниця*, *сором*, *принизливий* [16, с. 51]). Виникнувши із циганського слова *ладж*–‘сором’, воно міцно закріпилося у злочинному середовищі, пізніше слово ввійшло до активного вжитку в розмовному мовленні. Саме з цим значенням воно і фіксується в тексті.

Подібними до слова *лажа* є слова *стрьомно* і *бабки*, що так само за походженням належать до кримінального жаргону, проте кожне із названих слів наділене своєю семантикою як-от:

«*Какао* *дещо* за товстий для цієї компанії, і вкостюмі своєму виглядає *стрьомно*...» [5, с. 28] (слово *стрьомно* утворене від відомого жаргонізму *стрьом*, що означає ‘варта, стояти на варті’ [16, с. 90]). Саме слово *стрьом* походить від івриту (штрамаер) – ‘той, хто попереджає, дзвонить на сполох’ [13, с. 596]; «...і *сидять* кілька діб на харківському вокзалі, *бабки* *просадили*, тож тепер не знають куди їм краще *поїхати*...» [5, с. 52] (*бабки* – ‘гроші’ [17, с. 50]. Називання грошей ‘бабками’ походить від злочинської назви конкретної російської дореволюційної банкноти [12, с. 102]; «*Ми* *напивались* в її *пантовій* квартирі, *кричали* на її *балконі*...» [5, с. 128]. Письменник використав слово *пантовий* у значенні ‘багатий’ для експресії. Припускаємо можливе походження цього слова від назви вулиці в Лондоні Понт-стріт (мешканці цієї вулиці схильні до зовнішніх виявів респектабельності, для яких статус особистості визначається за образом життя).

Висновки. Проведене дослідження свідчить, що сленг належить до відкритої мовної системи і має значно ширші межі вживання ніж жаргон і арго, це пояснюється не тільки соціальними чи віковими чинниками у використанні лексичних виражальних засобів мови, а і їх функціонально-стилістичними потенціями сленгу в художніх текстах.

Проте витоки сленгових слів дуже часто утворюються під впливом найрізноманітніших чинників, серед яких можна зафіксувати у кримінальному жаргоні, а також у словах іншомовного походження, що характеризуються певною звуковою спільністю.

У перспективі плануються подальші спостереження над виявами молодіжного сленгу в сучасній українській мові.

Список літератури

1. Александрова О.В. Проблемы экспрессивного синтаксиса : на материале английского языка / О.В. Александрова. – М. : Высшая школа, 1984. – 216 с.
2. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка / И.В. Арнольд. – М. : Высшая школа, 1986. – 464 с.
3. Береговская Э.М. Молодежный сленг : формирование и функционирование / Э.М. Береговская // Вопросы языкознания. – 1996. – № 3. – С. 38-39
4. Гальперин И. Р. О термине «сленг» / И.Р. Гальперин // Вопросы языкознания. – 1956 – № 6. – С. 107-114.
5. Жадан С. Деш Мод / С. Жадан // Капітал. – Харків : Фоліо, 2009. – С. 5–225.
6. Маковский М.М. Современный английский сленг : Онтология, структура, этимология / М.М. Маковский. – М. : URSS, 2007 – С. 40.
7. Мартос С. А. Молодіжний сленг : міф чи реальність? / С.А. Мартос // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2004. – № 11. – С. 12–15.
8. Отин Е.С. Все менты–моикенты (как образуются жаргонные слова и выражения) / Е.С. Отин. –М. : ЭЛИПС, 2006. – 384 с.
9. Ставицька Л.О. Проблеми вивчення жаргонної лексики : Соціолінгвістичний аспект / Л.О. Ставицька // Українська мова. – 2001. – № 1. – С. 55-68.
10. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг / Л.О. Ставицька. –К. : Критика, 2005. – 462 с.
11. Хомяков В. Структурно-семантические и социально-стилистические особенности английского экспрессивного просторечия / В. Хомяков. – Вологда : 1974. – С. 8–9.

Словники

12. Большой энциклопедический словарь / сост. А.М. Порохов. – М. : «Большая энциклопедия», 2001. – 1435 с.
13. Етимологічний словник української мови / уклад. О. С. Мельничук. – К. : Наукова Думка, 2006. – 704 с.
14. Енциклопедія українознавства [у трьох томах] / уклад. В. Кубійовича. – К. : Ін-т укр. археографії НАН України, 1995. – Т.3 – 423 с.
15. Літературознавча енциклопедія: [у двох томах] / уклад. Ю.І. Ковалів. –К. : ВЦ «Академія», 2007. –Т.1. – 608 с.
16. Словарь блатного жаргона в СССР / В.В.Махов. – Харьков : Фирма «Божена», 1991. –151 с.
17. Словник сучасного українського сленгу / уклад. Т.М. Кондратюк. –Харків : Фоліо, 2006. – 350 с.

Котелевець Е.В. Происхождение сленговой лексики (на материале текста С. Жадана «Деш Мод») // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации» – 2012. – Т.25 (64). – № 1. Часть 1. С.327-331.

Статья посвящена молодежному субъязыку. Автор статьи исследует этимологию молодежного сленга в тексте произведения молодого украинского писателя С. Жадана.

Ключевые слова: *арго, жаргон, сленг.*

Витоки сленгової лексики (на матеріалі тексту С. Жадана «Депеш Мод»)

Kotelevic K.V. The origin of slang (on the material of the text of S. Jadan «Depêche Mode») // Uchenye zapiski Tavricheskogo Natsionalnogo Universiteta im. V.I. Vernadskogo. Series «Filology. Social communications». – 2012. – V.25 (64). – № 1. Part 1. – P.327-331.

The article deals with youth sublanguage. The author examines the etymologic of young slang in the text by the young Ukrainian writer S. Jadan.

Key words: *argo, jargon, slang.*

Поступила до редакції 22.03.2012 р.